

REAKSI KUASA BESAR DALAM KONFLIK DI BOSNIA HERZEGOVINA 1875-1878

AZLIZAN MAT ENH

ABSTRAK

Artikel ini membincangkan reaksi kuasa-kuasa besar ketika meletusnya konflik di Bosnia-Herzegovina pada tahun 1875-1878. Bosnia-Herzegovina merupakan salah satu daripada jajahan empayar Uthmaniah di Balkan. Kuasa-kuasa besar lain seperti Britain, Rusia, Austria- Hungary, Jerman, Perancis dan Itali menjelang abad ke 19, bersaing antara satu sama lain untuk mengukuhkan kedudukan politik dan ekonomi mereka di Eropah. Kerajaan Uthmaniah pula ketika itu sedang menghadapi masalah dalam empayarnya di Bosnia-Herzegovina akibat pemberontakan pada tahun 1875. Situasi ini mendorong kuasa-kuasa besar untuk meletakkan pengaruh masing-masing bagi mencari penyelesaian dalam konflik di Bosnia-Herzegovina. Reaksi kuasa-kuasa besar terhadap konflik di Bosnia-Herzegovina walau bagaimanapun bukan membantu kerajaan Uthmaniah menyelesaikan konflik di Bosnia-Herzegovina tetapi semakin memburukkan keadaan.

Bosnia Herzegovina merupakan salah sebuah negeri di Semenanjung Balkan yang berada di bawah pemerintahan kerajaan Uthmaniah sejak tahun 1463. Sebelum itu, Bosnia Herzegovina telah diperintah oleh beberapa kerajaan Kristian Katholik dan Ortodok. Di antaranya ialah kerajaan Byzantin, Hungary dan Serbia. Perbezaan mazhab di kalangan kerajaan-kerajaan Kristian yang memerintah telah mewujudkan dua lagi aliran penganut Kristian di Bosnia Herzegovina iaitu Kristian Katholik dan Kristian Ortodok selain daripada ajaran Kristian Bogomil¹ yang telah dianuti oleh orang-orang Kristian di negeri tersebut.

Kedatangan orang-orang Turki membawa bersama-sama mereka agama Islam. Penerimaan rakyat Bosnia Herzegovina kepada agama Islam telah mewujudkan satu identiti baru kepada rakyat Bosnia Herzegovina yang terdiri daripada pecahan suku-suku bangsa dan agama kepada 'satu bangsa Islam'. Mengikut bancian pada tahun 1874, jumlah penduduk yang beragama Islam adalah seramai 442,050 orang berbanding 2/3 daripada penduduk di Bosnia Herzegovina adalah orang-orang Kristian. Berikut merupakan statistik penduduk berdasarkan agama di Bosnia Herzegovina pada tahun 1874²:

Jadual 1: Komposisi Penduduk Berdasarkan Agama di Bosnia

Kaum	Jumlah
Muslim	442,050
Kristian Greek (Ortodok)	576,756
Kristian Katholik	185,503
Yahudi	3,000
Gipsi	9,537
Jumlah	1,216,846

PENTADBIRAN UTHMANIAH DI BOSNIA HERZEGOVINA

Pentadbiran kerajaan Uthmaniah di Bosnia Herzegovina, adalah berteraskan kepada pemerintahan sebuah kerajaan Islam. Seorang gabenor telah dilantik untuk mentadbir wilayah dengan arahan daripada kerajaan pusat di Konstaniah. Pentadbiran negeri adalah terletak di bawah kekuasaan seorang gabenor yang dibantu oleh sebuah badan kerajaan yang dikenali sebagai Majlis.³ Majlis diwakili oleh pegawai Muslim dan Kristian untuk menjalankan tanggungjawab kepada rakyat serta memastikan pelaksanaan dasar-dasar kerajaan termasuk urusan pungutan cukai di kalangan rakyat. Bilangan orang Kristian adalah kecil berbanding dengan pegawai-pegawai Muslim yang mewakili kerajaan di dalam pentadbiran di Bosnia Herzegovina. Jumlah pegawai Kristian hanyalah seramai 2 orang berbanding 10 orang pegawai Muslim.⁴ Pegawai-pegawai Muslim yang dilantik adalah terdiri daripada mereka yang mempunyai kedudukan dan dilantik kerana mempunyai pengaruh yang kuat di dalam wilayah yang didiaminya. Di samping itu, kerajaan tidak mengganggu sistem pentadbiran tempatan yang

tidak bertentangan dengan Islam. Kerajaan Uthmaniah telah meneruskan sistem feodal yang telah diamalkan di Bosnia Herzegovina sebelum ini.⁵ Melalui sistem tersebut, tuan-tuan tanah diberi kebebasan serta kekuasaan untuk menguruskan wilayah masing-masing.

Di samping itu, dalam bidang perundangan dan kehakiman di Bosnia Herzegovina adalah berteraskan kepada undang-undang yang termaktub di dalam Al- Quran.⁶ Oleh itu, Ulama merupakan golongan yang paling dihormati oleh orang-orang Muslim. Mereka mempunyai pengaruh yang besar dan kedudukan yang tinggi dalam bidang kehakiman.⁷ Walaupun Mufti membuat keputusan di mahkamah golongan Ulama menjadi pakar rujuk kepada semua kes yang dibicarakan di mahkamah sama ada kes-kes yang memerlukan kefahaman tentang Islam maupun tentang undang-undang sivil.⁸ Ini kerana pengetahuan mereka yang banyak tentang al-Quran. Oleh itu, segala fatwa yang dikeluarkan oleh Ulama akan digunakan di dalam membuat keputusan di mahkamah.

Dari segi ketenteraan pula, kerajaan telah menetapkan sama ada Muslim atau Kristian yang sihat berumur 18 tahun hingga 35 tahun wajib menyertai tentera. Walau bagaimanapun, rakyat boleh menarik diri daripada syarat tersebut dengan membayar cukai pelepasan tentera kepada kerajaan.⁹ Ini memberikan alternatif kepada rakyat. Ramai orang Kristian lebih gemar membayar *jizyah* tersebut daripada menyertai angkatan tentera kerajaan.¹⁰

Pada tahun 1856, atas desakan kuasa-kuasa besar Eropah, kerajaan Ottoman diminta supaya melaksanakan reformasi di seluruh empayarnya melalui Perjanjian Hatti Humayun.¹¹ Reformasi yang dilaksanakan adalah mengikut acuan daripada negara-negara barat dan akan dilaksanakan di bawah pemerhatian kuasa-kuasa Eropah yang terlibat dalam Perjanjian Paris 1856. Tujuannya adalah untuk memastikan bahawa kerajaan Ottoman akan melaksanakan dasar-dasar pentadbiran yang akan memperbaiki taraf hidup rakyat di seluruh jajahannya. Di samping itu, mengikut kaca mata rakan-rakan Eropahnya, reformasi tersebut adalah wajar bagi mengembalikan semula prestij kerajaan Ottoman di Eropah.

Berdasarkan reformasi Hatti Humayum yang diperkenalkan dalam bidang perundangan dan kehakiman, sistem ini adalah merupakan tribunal campuran antara sistem kehakiman Islam dan kehakiman Barat. Ia adalah sebagai jaminan untuk memberi hak dan keadilan yang sama dalam bidang perundangan kepada Muslim dan Kristian. Namun begitu, sistem baru ini adalah bercanggahan dengan apa yang diamalkan di Bosnia Herzegovina sebelum ini iaitu daripada merujuk kepada al-Quran sebagai panduan kepada undang-undang campuran.

Walaupun sistem kehakiman dan perundangan yang diperkenalkan dalam Hatti Houmayum pada tahun 1856 merupakan yang terbaik mengikut kaca mata orang-orang Kristian, namun begitu, tribunal campuran ini tidak berjaya dilaksanakan di mahkamah. Ia menimbulkan masalah kepada pengamal undang-undang yang terdiri daripada orang-orang Muslim. 'Mixed Tribunal' yang menggabungkan undang-undang Islam dengan Barat tidak sesuai dilaksanakan dalam sebuah kerajaan Islam yang menjadikan al-Quran sebagai panduan. Ini kerana terdapat percanggahan antara kedua-dua undang-undang tersebut. Mengikut amalan perundangan dan kehakiman di Bosnia Herzegovina, mufti dan ulama merupakan golongan yang paling dihormati dalam menentukan sesuatu keputusan mahkamah. Mereka mempunyai pengaruh yang besar dan kedudukan yang tinggi dalam bidang kehakiman. Walaupun Mufti membuat keputusan di mahkamah tetapi golongan ulama menjadi pakar rujuk kepada semua kes yang dibicarakan di mahkamah sama ada kes-kes yang memerlukan kefahaman tentang Islam mahu pun tentang undang-undang sivil. Ini disebabkan pengetahuan mereka yang banyak tentang al-Quran. Oleh itu, segala fatwa yang dikeluarkan oleh Ulama akan digunakan di dalam membuat keputusan di mahkamah. Namun begitu, melalui perundangan campuran ini peranan kedua-dua mereka telah diketepikan di mahkamah sebaliknya bergantung kepada keputusan hakim sahaja. Oleh itu, sistem kehakiman dan perundangan baru itu, tidak popular kepada masyarakat Muslim di Bosnia Herzegovina.

Selain itu, undang-undang barat yang diperkenalkan melalui 'Mixed Tribunal' membenarkan riba diterima dalam urusan jual beli dan perniagaan. Sebaliknya mengikut undang-undang Islam, riba adalah diharamkan kerana menindas golongan yang tidak berkemampuan. Oleh yang demikian, sistem perundangan ini telah menimbulkan kekeliruan di kalangan pengamal undang-undang di Bosnia Herzegovina. Ini kerana sistem perundangan Islam telah lama diamalkan di Bosnia Herzegovina manakala sistem perundangan Barat tidak mengikut undang-undang yang termaktub dalam al-Quran.

Kesannya, reformasi dalam bidang kehakiman dan perundangan yang dijalankan oleh kerajaan Ottoman berdasarkan Dikri Hatti Humayum tidak dapat diaplikasikan dengan sepenuhnya di Bosnia Herzegovina. Ini kerana ia hanya bersesuaian kepada penduduk-penduduk di bandar-bandar besar dan orang asing bukan kepada seluruh penduduk Bosnia Herzegovina. Hatti Humayum tidak membantu kerajaan Ottoman membawa kebaikan di Bosnia Herzegovina.

Selain itu, bagi melicinkan pelaksanaan undang-undang di Bosnia Herzegovina, kerajaan Ottoman didesak supaya menggaji pegawai-pegawai dari negara-negara untuk membantu melicinkan pentadbiran dan pengurusan di

Bosnia Herzegovina. Namun begitu, masalah lain pula timbul iaitu peningkatan perbelanjaan dan masalah kewangan kepada kerajaan Ottoman. Ini kerana kerajaan Ottoman terpaksa membayar gaji yang tinggi kepada pekerja-pekerja asing ini. Oleh itu, campur tangan kuasa-kuasa asing telah menimbulkan kesulitan kepada kerajaan Ottoman untuk melaksanakan reformasi dengan berkesan dalam wilayahnya.

Maka campur tangan rakan-rakan Eropahnya seperti Britain, Rusia, Jerman, Austria Hungary dan Perancis yang meminta Ottoman melaksanakan Dikri Hatti Humayum untuk memperbaiki sistem pentadbiran dan ekonomi di Bosnia Herzegovina gagal mencapai matlamat. Sebaliknya, ini memburukkan lagi keadaan di Bosnia Herzegovina dan melemahkan lagi Ottoman apabila dalam proses pelaksanaan reformasi Hatti Humayum telah meletusnya satu pemberontakan di Bosnia Herzegovina pada 1875.

PEMBERONTAKAN 1875-1878

Pemberontakan 1875 merupakan pemberontakan yang dicetuskan oleh orang-orang Kristian di Bosnia Herzegovina. Tujuan pemberontakan tersebut pada dasarnya adalah untuk menggulingkan kerajaan Islam Ottoman dan menggantikannya dengan kerajaan Kristian. Mereka menggunakan alasan kelemahan pentadbiran kerajaan Ottoman untuk memberi perkhidmatan sosial dan ekonomi yang baik kepada mereka sebagai faktor pemberontakan tersebut. Pada 1876, pemberontakan bertukar kepada peperangan antara Kristian dan Muslim. Walaupun kerajaan berusaha untuk menyelesaikan pemberontakan tersebut, mereka tidak memberi kerjasama kepada kerajaan Ottoman. Ini memberi peluang kepada kuasa-kuasa Eropah untuk campurtangan dalam masalah dalaman kerajaan Ottoman.

REAKSI KUASA-KUASA BESAR

Masalah di Bosnia Herzegovina mendapat pelbagai reaksi dan tindakbalas daripada kuasa-kuasa besar di Eropah. Kuasa-kuasa Besar menyedari bahawa empayar Uthmaniah tidak akan dapat bertahan lama untuk mengekalkan status quo di Eropah. Keruntuhan empayar Uthmaniah akan memerlukan kuasa besar yang baru untuk mengambil kedudukan tersebut di Eropah. Oleh itu, terdapat persaingan di kalangan kuasa-kuasa besar ini untuk mendapat keuntungan daripada keruntuhan tersebut.

Rusia telah mendesak kuasa-kuasa besar Eropah untuk campur tangan dalam menjamin keselamatan orang-orang Kristian di dalam empayar Uthmaniah. Bagi Rusia, kemunculan kerajaan Uthmaniah di Eropah sekadar keperluan untuk mengimbangi kuasa di Eropah. Oleh itu, Rusia beranggapan bahawa dasar tidak campur tangan yang diamalkan oleh kuasa-kuasa besar selama ini tidak boleh lagi diaplikasikan ke atas kerajaan Uthmaniah demi menghormati hak-hak orang Kristian di wilayah itu. Selain itu, Rusia turut mendesak kuasa-kuasa besar supaya memberi tekanan kepada kerajaan Uthmaniah untuk memulihkan keadaan pemberontakan di Bosnia Herzegovina.¹²

Selain itu, menurut Count Andrassy¹³ pula, Porte¹⁴ tidak dapat menamatkan pemberontakan di Bosnia Herzegovina. Beliau meminta supaya semua kuasa-kuasa besar berhubung rapat untuk menyelesaikan masalah tersebut¹⁵. Cadangan beliau ini telah mendapat sokongan daripada kuasa-kuasa besar terutamanya apabila reformasi pentadbiran dan pengurusan yang ingin dilaksanakan oleh kerajaan Uthmaniah telah ditolak oleh pemberontak.

Ini membuka peluang kepada kuasa-kuasa besar untuk meletakkan pengaruh masing-masing di Bosnia Herzegovina. Tindakan tersebut juga didorong oleh kebimbangan kuasa-kuasa besar terhadap pengaruh Rusia yang semakin dominan di kalangan bangsa Slav dan orang-orang Kristian di Semenanjung Balkan. Masing-masing ingin memastikan kepentingan ekonomi dan politik mereka tidak terancam dengan perkembangan Rusia di Semenanjung Balkan. Oleh itu, Austria Hungary, Britain dan German telah memainkan peranan sebagai orang tengah kepada kerajaan Uthmaniah untuk menyelesaikan masalah di Bosnia Herzegovina.

NOTA ANDRASSY

Campur tangan pertama yang serius di kalangan kuasa-kuasa besar untuk memulihkan keamanan di Bosnia Herzegovina ialah melalui kertas cadangan yang dikenali sebagai Nota Andrassy. Kertas cadangan tersebut telah dirancang pada Disember 1875 oleh Count Andrassy. Penumpuan yang diberikan di dalam program reformasi Nota Andrassy itu ialah berkaitan dengan pemulihan di dalam sistem percukaian dan pertanian di Bosnia Herzegovina dan mengenai hak orang-orang Kristian di Bosnia Herzegovina.

Kerajaan Uthmaniah bersetuju menerima cadangan reformasi itu pada Feb 1876. Persetujuan kerajaan Uthmaniah untuk memulihkan keamanan di Bosnia

Herzegovina berdasarkan Nota Andrassy disokong oleh Great Britain, Austria Hungary, German dan Perancis kecuali Rusia. Prince Gorchakow¹⁶ menganggap cadangan dari Nota Andrassy itu tidak memadai untuk memuaskan hati pemberontak. M. Jonins,¹⁷ telah bertindak menghasut ketua-ketua pemberontak di Cettinge dan Montenegro supaya menolak sebulat suara keampunan yang ditawarkan kepada mereka.¹⁸

Usaha ini telah membawa kejayaan. Pemberontak telah menolak tawaran reformasi dari kerajaan Uthmaniah sebaliknya mengemukakan tuntutan mereka sendiri. Di antaranya mereka menuntut supaya reformasi yang dilaksanakan oleh kerajaan Uthmaniah itu perlu mendapat jaminan yang tegas dari kuasa-kuasa besar yang lain. Kerajaan Rusia meminta kerajaan Uthmaniah menerima tuntutan dari pemberontak. Ini menimbulkan konflik di antara kerajaan Austria Hungary dengan Rusia. Oleh itu, cadangan reformasi dari Nota Andrassy tidak dapat dilaksanakan kerana tindakan Rusia yang telah menimbulkan komplikasi kepada kerajaan Uthmaniah.

Selain itu, keengganan pemberontak untuk menerima reformasi dari kerajaan bukan datangnya dari penduduk Bosnia Herzegovina sendiri tetapi oleh ketua-ketua pemberontak yang kebanyakannya terdiri daripada orang-orang Serbia dan Montenegro yang telah menerima arahan dari Rusia. Pergerakan pemberontakan itu sebenarnya telah didominasi oleh kumpulan dari Serbia dan Montenegro.¹⁹ Mereka ini mempunyai cita-cita tertentu ke atas Bosnia Herzegovina. Oleh itu, kebajikan penduduk di Bosnia Herzegovina bukan merupakan kepentingan dan kewajiban mereka. Penolakan reformasi yang ditawarkan kepada mereka bukanlah sebenarnya kerana kelemahan kerajaan Uthmaniah.

MEMORANDUM BERLIN 1876

Sementara itu, kegiatan pemberontakan menjadi semakin berleluasa. Pada Mac 1876, lebih kurang 156,000 pelarian dari Bosnia dan Herzegovina telah menyeberangi sempadan Serbia, Montenegro dan Austria. Ini menyebabkan orang ramai menuntut supaya keamanan dipulihkan dengan segera. Pada Mei 1876, kerajaan German menjemput Count Andrassy dan Prince Gorchakow untuk mengadakan mesyuarat di Berlin bagi menyelesaikan masalah mengenai Herzegovina. Mereka menyediakan program reformasi yang baru dikenali sebagai Memorandum Berlin yang merupakan lanjutan daripada cadangan Nota Andrassy. Antaranya, kuasa-kuasa besar akan memantau perlaksanaan reformasi oleh kerajaan Ottoman di Bosnia Herzegovina.

Prince Bismarck²⁰ dan Prince Gorchakow bersetuju untuk berunding dengan kerajaan Britain, Perancis dan Itali mengenai keamanan di Herzegovina. Walau bagaimanapun, dokumen tersebut hanya mendapat sokongan daripada kerajaan Perancis dan Itali sahaja, sebaliknya Kerajaan Britain telah menolak saranan daripada Memorandum Berlin tersebut. Ini kerana terdapat artikel-artikel yang terkandung di dalamnya itu tidak mungkin dapat dilaksanakan oleh kerajaan Uthmaniah. Artikel yang dimaksudkan itu ialah artikel 1 dan 4 dalam Perjanjian Berlin itu²¹.

Kedua-dua syarat ini tidak mungkin dapat dilaksanakan oleh kerajaan Uthmaniah kerana bagi artikel 1, kerajaan memerlukan duit yang banyak untuk tujuan tersebut. Manakala artikel 4 pula, bertentangan dengan kebiasaan orang-orang Muslim.²² Kerajaan Britain berpendapat Perjanjian Berlin merupakan kubur kepada kerajaan Uthmaniah.²³

Selain itu, kerajaan Britain menolak Memorandum Berlin itu, kerana cadangan itu dirangka tanpa berbincang dengan Britain terlebih dulu.²⁴ Britain mempunyai perasaan prejudis terhadap Memorandum Berlin yang dirangka oleh ketiga-tiga kuasa itu. Britain memandang Memorandum Berlin lebih merupakan rancangan Kuasa-kuasa Besar tertentu untuk bertindak bagi kepentingan masing-masing. Oleh itu, kerajaan Britain tidak mendesak kerajaan Uthmaniah supaya mematuhi.

Memorandum yang dirangka oleh Rusia, Austria dan German itu lebih berupa perangkat untuk mempercepatkan kemusnahan empayar Uthmaniah. Walau bagaimanapun, adalah penting kepada Britain untuk memelihara kewujudan empayar Uthmaniah demi ekonomi dan politik Britain. Oleh itu, Britain menolak Memorandum yang baginya boleh mengancam kedudukan kerajaan Uthmaniah di Eropah.

Dari sudut yang lain pula, bantahan Britain adalah wajar. Ini kerana kerugian dari segi harta benda di Bosnia Herzegovina yang disebabkan oleh tindakan rusuhan dan keganasan pemberontak sepatutnya tidak dibebankan kepada kerajaan Uthmaniah. Tambahan pula kerajaan Uthmaniah sedang mengalami masalah kewangan dan hutang luar negeri yang tinggi. Selain itu, menarik balik hak menyimpan senjata di kalangan orang-orang Muslim boleh menimbulkan tekanan daripada orang-orang Muslim bahawa kerajaan Uthmaniah berada di bawah telunjuk orang-orang Kristian. Ini akan memberi imej yang buruk kepada kerajaan Uthmaniah. Oleh itu, ini

merupakan kekurangan dan masalah yang terdapat di dalam Memorandum Berlin itu.

Kerajaan Uthmaniah sendiri tidak dapat menerima cadangan dari Memorandum Berlin itu kerana adanya syarat ketenteraan ke atas Porte.²⁵ Selain itu, mereka hanya memberi tempoh masa selama 2 bulan kepada Porte untuk melengkapkan angkatan tenteranya untuk berunding dengan pemberontak.²⁶ Ini adalah suatu yang mustahil kerana dalam tempoh tersebut, kerajaan Uthmaniah tidak mungkin dapat menentang pemberontak yang mendapat kekuatan tentera dan bekalan senjata daripada Montenegro dan Serbia. Sekiranya kerajaan gagal menumpaskan pemberontakan, ini akan memberi lebih tenaga kepada pemberontak. Mereka boleh menyebabkan Porte mengaku kalah dan melambatkan prospek untuk memulihkan keamanan di Herzegovina. Oleh yang demikian Memorandum Berlin yang dicadangkan oleh German, Austria dan Rusia telah menemui kegagalan.

Dalam pada itu, Rusia kecewa kerana gagal memaksa kerajaan Uthmaniah tunduk kepada reformasi yang dicadangkannya dalam Memorandum Berlin. Oleh itu, Rusia berusaha untuk mengikat persefahaman di antaranya dengan Austria. Bertempat di Reichard, kedua-dua kuasa telah membuat perjanjian sulit tanpa pengetahuan rakan-rakan Eropah yang lain. Di antara persetujuan yang dicapai oleh kedua-dua pihak ialah, sekiranya meletus peperangan di antara kerajaan Rusia dan kerajaan Uthmaniah, Rusia akan membenarkan kerajaan Austria Hungary untuk menduduki tiga perempat Bosnia, manakala, Rusia pula akan menduduki Bulgaria dengan syarat kerajaan Austria Hungary tidak akan membantu kerajaan Uthmaniah menentanginya.²⁷

Perjanjian di Reichard memberi harapan kepada Rusia, bahawa Austria Hungary tidak akan menghalang kemaraannya di Semenanjung Balkan. Kerajaan Rusia semakin bimbang kerana peperangan yang meletus di antara Serbia dengan Kerajaan Uthmaniah menandakan kekalahan kepada Serbia. Mengikut laporan, setiap hari seramai 300 rakyat Rusia secara sukarela menyertai tentera Serbia kerana bersimpati dengan rakyat Serbia sehingga menjadikan jumlah tentera Rusia lebih ramai daripada tentera Serbia sendiri yang bertujuan untuk menentang kerajaan Uthmaniah.²⁸ Bagi mengatasi kekalahan tersebut, Rusia telah menuntut supaya Kerajaan Uthmaniah melakukan gencatan senjata dan memberikan kemerdekaan kepada Serbia.²⁹ Sekiranya kerajaan Uthmaniah menolak syarat-syarat perdamaianya, Rusia akan mengambil tindakan supaya kerajaan Austria Hungary menduduki Bosnia dan Rusia menduduki Bulgaria. Selain itu, Rusia akan membuka Selat Bosphorus dan Dardanelles kepada semua kapal-kapal

perang. Menurut Rusia ini merupakan ancaman yang dapat memaksa kerajaan Uthmaniah menerima cadangan memulihkan keamanan.³⁰

Cadangan Rusia ini mendapat tentangan daripada kuasa-kuasa besar. Sekali lagi Britain mengingatkan Rusia bahawa tindakan Rusia itu mengundang bahaya kepada Eropah. Ini kerana jika berlaku peperangan di Eropah rakyat tidak akan mempercayai Kuasa-kuasa Besar kerana tindakan tersebut telah melanggar Perjanjian Paris 1856.

Kerajaan Uthmaniah juga enggan menerima cadangan Rusia itu. Ini kerana sekiranya kerajaan Uthmaniah memberikan hak konsesi kepada Serbia, ini akan menggalakkan negeri-negeri lain untuk menentang Porte bagi mendapat hak yang sama.³¹ Sultan ingin melaksanakan reformasi di seluruh wilayah dengan memuaskan hati rakyat bukan dengan mengikut acuan yang ditentukan oleh kuasa-kuasa Eropah yang baginya tidak logik seperti mana Memorandum Berlin.³²

Selain itu, reformasi mengikut order Eropah boleh menimbulkan kekeliruan kepada masyarakat Islam yang telah biasa dengan sistem perundangan Islam. Kerajaan Uthmaniah menegaskan bahawa mereka mampu untuk melaksanakan reformasi dalam wilayahnya tanpa campur tangan mana-mana kuasa asing. Tambahan pula pemberontakan di Bosnia Herzegovina merupakan masalah dalaman empayarnya.

Berdasarkan Perjanjian Paris juga, semua kuasa-kuasa besar telah bersetuju tidak akan mengganggu urusan Porte dengan rakyat di wilayahnya dari segi pentadbiran seperti mana yang terkandung dalam artikel IX Perjanjian Paris. Namun, kuasa-kuasa asing terutamanya Rusia cuba mencabuli syarat-syarat Perjanjian Paris 1856.³³ Oleh itu, semua Kuasa-kuasa Besar sepatutnya menunggu sehingga Hatti Houmayum dilaksanakan sepenuhnya di seluruh empayar Uthmaniah. Namun apa yang berlaku adalah sebaliknya, ini kerana apabila kerajaan Uthmaniah ingin melaksanakan perubahan yang berfaedah kepada wilayah-wilayahnya di Eropah, Rusia pula berusaha mewujudkan perasaan tidak puas hati di kalangan rakyat untuk menunjukkan kelemahan kerajaan. Kerajaan Uthmaniah juga tidak memerlukan sebarang campur tangan kuasa-kuasa asing untuk menyelesaikan masalah di dalam empayarnya kerana campur tangan mereka akan mewujudkan cadangan atau ukuran tertentu yang terpaksa dipatuhi oleh kerajaan Uthmaniah. Keadaan ini boleh menggugat politik dan ekonomi empayarnya.

Selain itu, kerajaan Uthmaniah sendiri boleh menamatkan pemberontakan di Bosnia Herzegovina. Kerajaan Uthmaniah telah bersetuju untuk memberikan kuasa pentadbiran tempatan di wilayah itu. Di samping itu, kerajaan juga sedang menjalankan reformasi di Bosnia Herzegovina dalam bidang undang-undang dan percukaian bagi memuaskan hati rakyat. Namun begitu, usaha kerajaan ini telah ditentang oleh perwakilan asing yang berada di Bosnia Herzegovina. Mereka menentang reformasi kerajaan kerana menganggap reformasi yang dijalankan dalam bidang-bidang tersebut tidak memihak kepada masyarakat bukan Islam di Bosnia Herzegovina.

Kuasa-kuasa Eropah juga mendesak kerajaan Uthmaniah menggaji pegawai dari negara-negara Eropah untuk membantu melicinkan pentadbiran dan pengurusan di Bosnia Herzegovina.³⁴ Ini bukan merupakan bantuan yang diperlukan oleh Porte kerana Porte terpaksa membayar gaji yang tinggi kepada mereka. Ini menambah masalah kewangan kepada kerajaan Uthmaniah. Oleh itu, wakil-wakil asing ini merupakan gangguan kepada Porte untuk melaksanakan reformasi dengan berkesan di wilayahnya.

PERJANJIAN SAN STEFANO DAN PERJANJIAN BERLIN

Keengganan Kerajaan Ottoman untuk menerima perdamaian yang dianjurkan oleh Rusia dalam pemberontakan di Bosnia Herzegovina menyebabkan Rusia melancarkan perang ke atas Ottoman pada April 1877. Peperangan ini telah membawa kejayaan kepada Rusia dan dapat memaksa kerajaan Ottoman untuk menandatangani Perjanjian San Stefano pada Mac 1877. Secara ringkas perjanjian San Stefano 1877, membawa kepada pembentukan sebuah lagi negara Slav yang dikawal oleh Rusia. Ini membolehkan Rusia mendapat pelabuhan penting di Laut Hitam dan Archipelago. Ini membolehkan pembentukan Bulgaria Raya dan gabungannya dengan Greek yang sama-sama mempunyai fahaman Slav yang kuat di bawah telunjuk dan pentadbiran Rusia.³⁵ Sebaliknya Perjanjian San Stefano tidak langsung memenuhi tuntutan masyarakat Kristian di Bosnia Herzegovina. Ini bukan sahaja memberi kejayaan kepada Rusia mencapai cita-citanya untuk membentuk Bulgaria Raya tetapi telah memberi kemudahan kepada Rusia untuk menjelajah ke Mediteranean untuk mendapatkan pengaruh di Asia Timur.

Kejayaan Rusia mendapatkan apa yang diinginiya melalui perjanjian tersebut bagaimanapun mendapat tentangan daripada rakan-rakan Eropahnya yang lain. Ini kerana kejayaan Rusia mendapatkan Laut Hitam merupakan ancaman kepada mereka dari segi ekonomi dan strategik. Oleh itu, Rusia

dipaksa supaya menggugurkan perjanjian tersebut dengan kerajaan Ottoman. Rusia yang bimbangkan serangan Britain ke atasnya terpaksa bersetuju untuk meninjau semula tuntutananya di dalam perjanjian tersebut. Ini seterusnya membawa kepada penyelesaian antara mereka di Berlin.

Rundingan Berlin yang berlangsung pada 13 Jun 1878 telah dihadiri oleh para menteri dari kerajaan Uthmaniah, Britain, Austria Hungary, Perancis, Itali, German dan Rusia. Selain itu, rundingan tersebut turut diwakili oleh pemimpin-pemimpin tempatan dari Serbia, Montenegro dan Bosnia Herzegovina. Perjanjian Berlin tidak banyak membuat perubahan mengenai Perjanjian San Stefano tetapi yang penting ia telah memecahkan Bulgaria Raya kepada tiga bahagian. Bulgaria diisytiharkan sebagai wilayah berautonomi, Romelia Timur sebagai semi autonomi di bawah kekuasaan Porte dan Macedonia dikekalkan sebagai wilayah empayar Uthmaniah. Ini bermakna pengaruh Rusia di Semenanjung Balkan telah dapat disekat dan cita-citanya untuk menubuh sebuah negara Slav yang baru tidak dapat direalisasikan. Di samping itu, sekiranya diteliti, Perjanjian Berlin telah memberi kesan ke atas Bosnia Herzegovina dan kerajaan Ottoman sendiri di Eropah.

KESAN PERJANJIAN BERLIN KE ATAS BOSNIA HERZEGOVINA

Pemberontakan Bosnia Herzegovina yang meletus pada tahun 1875, yang membawa kepada peperangan Rusia-Turki telah berakhir dengan perjanjian yang tidak membawa perdamaian dan kebaikan kepada penduduk Bosnia Herzegovina. Tuntutan mereka untuk mendapat layanan yang baik dari aspek politik, ekonomi dan sosial dari kerajaan Uthmaniah tidak tercapai.

Rakyat Bosnia Herzegovina secara paksa atau rela telah diletakkan di bawah pemerintahan kerajaan Austria Hungary. Pada 13 Julai, semasa Kongres di Berlin, Count Andrassy telah mengumumkan keputusannya, bahawa Austria Hungary akan menduduki Bosnia Herzegovina.³⁶ Keputusan tersebut telah ditentang oleh kerajaan Uthmaniah tetapi disokong oleh German dan Britain dengan alasan kerajaan Uthmaniah tidak mampu melaksanakan pemerintahan yang baik di sana. Manakala perwakilan daripada Bosnia Herzegovina yang hadir dalam mesyuarat itu, tidak diperdulikan dan tidak diberikan hak mengenai keputusan tersebut.³⁷

Pengambilan Bosnia Herzegovina oleh Austria telah menimbulkan pelbagai reaksi di kalangan penduduk Bosnia Herzegovina yang terdiri daripada pelbagai keturunan dan agama. Pengikut-pengikut mazhab Katholik tidak menentang keputusan tersebut. Walau bagaimanapun, ia mendapat bantahan

daripada penganut kristian Ortodok yang bercita-cita untuk bergabung dengan Serbia dan menganggap pemerintahan Austria di Bosnia akan memberi masa depan yang buruk kepada perjuangan Serb. Ini telah menanam bibit-bibit sentimen di kalangan bangsa Serb sehingga mencetuskan bangsa Serb fanatik yang menentang pentadbiran Austria Hungary. Sementara itu, separuh daripada penduduk Bosnia Herzegovina yang terdiri daripada orang-orang Muslim ingin terus kekal di bawah pemerintahan kerajaan Uthmaniah. Perjanjian Berlin ini merupakan kezaliman terhadap masyarakat Muslim yang telah lama berada di bawah naungan kerajaan Islam akan diserahkan nasib mereka di bawah pemerintahan kerajaan Kristian.

KERAJAAN OTTOMAN

Perjanjian Berlin merupakan bencana kepada empayar Uthmaniah. Kerajaan Uthmaniah kehilangan separuh daripada wilayah di empayarnya kepada rakan-rakannya di Eropah. Kerajaan Uthmaniah juga terpaksa menyerahkan 5.5 juta rakyatnya yang mana separuh daripadanya adalah orang-orang Muslim.³⁸

Kerajaan Uthmaniah turut mengalami kerugian dari segi kewangan. Ini kerana kebanyakan negeri jajahannya yang diserahkan kepada rakan-rakan Eropahnya tidak perlu lagi membayar ufti atau cukai kepada kerajaan Uthmaniah.³⁹ Tambahan pula kebanyakan daripada wilayah-wilayah jajahannya juga telah mendapat kemerdekaan seperti Serbia dan Montenegro daripada Perjanjian Berlin tersebut. Kemerosotan sumber kewangan ini menghalang kerajaan Uthmaniah untuk membuat pembangunan dan reformasi di dalam empayarnya.

Rundingan Berlin ini telah mempercepatkan keruntuhan empayar Uthmaniah di Eropah yang selama ini dinanti-nantikan oleh rakan-rakan Eropah yang lain. Britain menganggap Rundingan Berlin merupakan kejayaan kuasa-kuasa besar. Ini kerana mereka dapat menyekat pengaruh Rusia di Semenanjung Balkan serta mengekalkan kewujudan empayar Uthmaniah di Eropah. Namun, kesan sebaliknya telah menimpa kerajaan Uthmaniah di mana Perjanjian Berlin merupakan malapetaka kepada empayar itu kerana ia telah kehilangan lebih banyak wilayah-wilayahnya yang bernilai, sumber kewangan dan rakyat jajahan. Keadaan ini menyebabkan empayar Uthmaniah semakin lemah dari hari ke hari. Melalui perjanjian tersebut, kerajaan Uthmaniah hanya berkuasa di Albania, Macedonia, Romenia Timur dan Konstaniah.

KUASA-KUASA BESAR

Britain telah berjaya memperolehi Pulau Cyprus tanpa apa-apa pengorbanan serta dapat memelihara kepentingan mereka di Mediteranean. Britain tidak kecewa walaupun telah mengorbankan beberapa wilayah empayar Uthmaniah di Semenanjung Balkan. Ini kerana wilayah-wilayah di Semenanjung Balkan tidak penting kepada Britain seperti mana Asia dan India. Kerajaan Austria gembira dan berpuas hati dengan keputusan kongres yang bersetuju supaya Bosnia Herzegovina diletakkan di bawah pemerintahannya. Ini merupakan sesuatu yang telah lama dinanti-nantikan oleh kerajaan itu. Perancis pula telah diberi pampasan daripada perjanjian tersebut dengan kebenaran menduduki Tunisia kerana kerajaan Uthmaniah mempunyai hutang yang banyak dengan kerajaan Perancis.⁴⁰ Walau bagaimanapun itu hanyalah alasan yang bertujuan agar Perancis tidak menentang kuasa Britain yang semakin dominan di Asia Kecil.

Sebaliknya, kerajaan Itali pula tidak berpuas hati kerana tidak mendapat apa-apa pampasan daripada rundingan Berlin.⁴¹ Itali terpaksa bersetuju dengan keputusan kongres untuk menyerahkan Bosnia Herzegovina kepada Austria Hungary yang selama ini ditentangnya. Selain Itali, kerajaan Rusia juga tidak berpuas hati dengan keputusan di Berlin. Britain telah mendapat keuntungan yang lebih besar daripada empayar Uthmaniah berbanding dengan Rusia tanpa terlibat dalam peperangan. Kedua, rundingan sulit yang dipersetujui oleh Britain dan Uthmaniah dalam Konvensyen di Cyprus menggugat perluasan kuasa Rusia sama ada di Semenanjung Balkan atau di Asia pada masa depan.

KESIMPULAN

Dasar pentadbiran kerajaan Ottoman di Bosnia Herzegovina adalah berlandaskan sistem pemerintahan kerajaan Islam. Namun, campur tangan kuasa-kuasa besar dalam masalah dalaman empayar ini, semakin memburukkan keadaan. Contohnya melalui reformasi Hatti Humayum yang menggabungkan perundangan Islam dan Barat tidak sesuai untuk diaplikasikan di Bosnia Herzegovina yang sebelum itu mengamalkan perundangan Islam. Kekeliruan ini menimbulkan kesulitan kepada kerajaan Ottoman di Bosnia Herzegovina sehingga merupakan salah satu faktor yang menyumbang kepada pemberontakan di Bosnia Herzegovina pada tahun 1875.

Pemberontakan di Bosnia Herzegovina pada tahun 1875, sekali lagi memberi peluang kepada rakan-rakan Eropahnya untuk campur tangan dalam masalah kerajaan Ottoman. Melalui campur tangan mereka untuk menyelesaikan kemelut di Bosnia Herzegovina, membawa kepada beberapa rundingan yang berakhir dengan Rundingan Berlin 1878. Rundingan Berlin tidak membawa kebaikan kepada kerajaan Ottoman ataupun rakyat Bosnia Herzegovina. Sebaliknya, Bosnia Herzegovina menjadi mangsa percaturan kuasa-kuasa besar Eropah. Apa yang jelas, campur tangan kuasa-kuasa Eropah dalam masalah di Bosnia Herzegovina telah membantu mereka untuk mengukuhkan kedudukan empayar masing-masing.

NOTA AKHIR

¹Bogomil dipercayai bermula pada abad ke 10 di Semenanjung Balkan dan dicipta oleh sami Bulgaria yang dikenali sebagai Bogomil. Agama ini juga biasa dikenali dengan gelaran agama Patarene, Cathars ataupun Albigensians. Kepercayaan agama ini menganggap bahawa dunia ini dikuasai oleh dua kuasa yang terdiri dari kuasa baik dan buruk. Kehidupan manusia ini telah ditentukan oleh kedua-dua kuasa tersebut.

²Extracts of Despatches relating to Administrative Reforms in Bosnia, Doc 1, *British Documents on Foreign Affairs (BDFA): Reports and Papers from the Foreign Office Confidential Print*, dlm. D. Gillard, University Publications of America, Britain, 1984, Part 1, Vol.2, hlm. 1.

³Ibid., hlm. 5.

⁴Ibid.

⁵Ibid., hlm. 1.

⁶Ibid., hlm. 15.

⁷Memorandum on Reform in Turkey, Doc. 9, *British Documents on Foreign Affairs (BDFA): Reports and Papers from the Foreign Office Confidential Print*, dlm. D. Gillard, University Publications of America, Britain, 1984, Part 1, Vol.1, hlm. 12.

⁸Extracts of Despatches relating to Administrative Reforms in Bosnia, Doc 1, *British Documents on Foreign Affairs (BDFA)* Part 1, Vol.2, hlm. 18.

⁹Ibid., hlm. 5.

¹⁰Ibid.

¹¹Perjanjian ini dirangka antara kerajaan Uthmaniah dengan kuasa-kuasa besar Eropah pada 18 Februari 1856 iaitu sebelum menandatangani Perjanjian Paris 1856. Berdasarkan perjanjian Hatti Humayun kerajaan Uthmaniah berjanji untuk memperbaiki mutu pentadbiran dan sosial di seluruh empayarnya melalui reformasi yang akan diperkenalkan ke seluruh jajahannya. Tujuannya adalah untuk mengembalikan semula imej dan prestij kerajaan Uthmaniah.

¹²Mr. Doria to Earl of Derby, Doc. 118, Part. 1, Vol. 2, hlm. 128.

¹³Count Andrassy dilantik sebagai Menteri Luar kerajaan Austria-Hungary sejak 1871-1879.

¹⁴Porte merujuk kepada Kerajaan Uthmaniah.

¹⁵Lord Lyons to Earl of Derby, Doc. 159, Part. 1, Vol. 2, hlm. 156.

¹⁶Aleksandr Mikhailovich Gorchakow (1798-1883) menjadi Menteri Luar Rusia pada 1856 dan dilantik sebagai Canselor pada 1867.

¹⁷Konsulat Jeneral Rusia di Ragusa.

¹⁸Mr. Monson to A. Buchanan, Doc. 197, Part. 1, Vol. 2, hlm. 173.

¹⁹Consul Holmes to Sir H. Elliot, Doc. 111, Part. 1, Vol. 2, hlm. 114.

²⁰Otto Von Bismarck menjadi Canselor German sejak (1871-1890) dan sebagai Perdana Menteri pada 1862-1890.

²¹Artikel i) kerajaan Uthmaniah akan membantu membina semula rumah dan gereja kepada pelarian. Artikel iv) orang-orang Kristian boleh memiliki senjata seperti mana orang-orang Turki.

²²Earl of Derby to Lord Odo Russell, Doc. 246, Part. 1, Vol. 2, hlm. 199.

²³Earl of Derby to Lord A. Loftus, Doc. 253, Part. 1, Vol. 2, hlm. 200.

²⁴Earl of Derby to Lord Odo Russell, Doc. 272, Part. 1, Vol. 2, hlm. 212.

²⁵Earl of Derby to Sir H. Elliot, Doc. 254, Part. 1, Vol. 2, hlm. 201.

²⁶Earl of Derby to Lord Odo Russell, Doc. 272, Part. 1, Vol. 2, hlm. 212.

²⁷Lord A. Loftus to Earl of Derby, Doc. 18,

British Documents on Foreign Affairs (BDFA): Reports and Papers from the Foreign Office Confidential Print

, dlm. D. Gillard, University Publications of America, Britain, 1984, Part 1, Vol.3, hlm. 5.

²⁸Earl of Derby to Lord A. Loftus, Doc. 89, Part 1, Vol.3, hlm. 28.

²⁹Earl of Derby to Sir H. Elliot, Doc. 60, Part 1, Vol.3, hlm. 16.

³⁰Earl of Derby to Sir H. Elliot, Doc. 79, Part 1, Vol.3, hlm. 25.

³¹Prince Bismarck to Baron von Brincken, Doc. 114, Part 1, Vol.3, hlm. 39.

³²Lord Odo Russell to Earl of Derby, Doc. 146, Part 1, Vol.3, hlm. 50.

³³Untuk keterangan lanjut mengenai syarat-syarat Perjanjian Paris, rujuk Anderson (1970: 81-84).

³⁴Extracts of Despatches relating to Administrative Reforms in Bosnia, Doc 1, Part 1, Vol.2, hlm. 12.

³⁵Ibid., hlm. 356.

³⁶Luigi Albertini,

The Origins of the War of 1914

, Isabella M Massey (pnyt), Oxford University Press, London, 1952, hlm. 21.

³⁷M.S. Anderson,

The Eastern Question 1774-1923

, Macmillan St. Martin

's Press, New York, 1966, hlm. 210.

³⁸J. Stanford Shaw and Ezel Kural Shaw,

History of the Ottoman Empire and Modern Turkey: Volume II: Reform, Revolution and Republic: The Rise of Modern Turkey, 1808-1975 Cambridge University Press, London, 1977, hlm. 191.

³⁹Ibid.

⁴⁰Seton-Watson, R.W., *Britain in Europe 1789-1914* hlm. 538-539.

⁴¹Luigi Albertini, *The Origins of the War of 1914*, hlm. 27.